IX kadencja

SEJM RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

# KANCELARIA SEJMU
# Biuro Komisji Sejmowych

**Komisja Edukacji, Nauki i Młodzieży**

## PEŁNY ZAPIS PRZEBIEGU POSIEDZENIA

■ **PODKOMISJI STAŁEJ DO SPRAW MŁODZIEŻY**
**(NR 5)**
z dnia 28 września 2021 r.

# Pełny zapis przebiegu posiedzenia

# Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży

# – podkomisji stałej do spraw młodzieży (nr 5)

28 września 2021 r.

Podkomisja stała do spraw młodzieży obradująca pod przewodnictwem posła **Andrzeja Kryja (PiS)**, zrealizowała następujący porządek dzienny:

**– rozpatrzenie Informacji Ministra Edukacji i Nauki na temat zagrożeń związanych z korzystaniem z portali i mediów społecznościowych.**

W posiedzeniu udział wzięli: **Tomasz Kulasa** zastępca dyrektora Departamentu Programów Nauczania i Podręczników Ministerstwa Edukacji i Nauki wraz ze współpracownikami, **Dorota Twarowska** przewodnicząca Sekcji Wydawców Edukacyjnych Polskiej Izby Książki. **Maksymilian Henzel** i **Laura Kwoczała** przedstawiciele Partii Zieloni.

W posiedzeniu udział wzięli pracownicy Kancelarii Sejmu: **Daria Grochowska**, **Agnieszka Kalinowska-Wójcik**, **Krzysztof Kumor** – z sekretariatu Komisji w Biurze Komisji Sejmowych.

**Przewodniczący poseł Andrzej Kryj (PiS):**

Dzień dobry państwu. Witam państwa na posiedzeniu podkomisji stałej do spraw młodzieży. Podkomisji, która działa w ramach Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży. Otwieram posiedzenie podkomisji.

W naszym porządku dzisiaj jest zapoznanie się z informacją Ministra Edukacji i Nauki na temat zagrożeń związanych z korzystaniem z portali i mediów społecznościowych. Czy są jakieś państwa uwagi do tego porządku obrad? Jeśli nie ma to chciałbym państwa poinformować, że możemy procedować tę problematykę. Mamy kworum, które jest niezbędne, aby to czynić. Niniejszym stwierdzam, że został przyjęty porządek.

Witam państwa posłów, witam gości, którzy znaleźli się na posiedzeniu. Wśród gości chciałbym wymienić pana Tomasza Kulasa, zastępcę dyrektora Departamentu Programów Nauczania i Podręczników Ministerstwa Edukacji i Nauki. Jest z nami także pani Justyna John, główny specjalista w Departamencie Programów Nauczania i Podręczników Ministerstwa Edukacji i Nauki, są przedstawiciele Partii Zieloni: pani Laura Kwoczała i pan Maksymilian Henzel. Jest także reprezentująca Polską Izbę Książki pani Dorota Twarowska. Czy są jeszcze jakieś osoby, których nie przywitaliśmy? Jeśli nie ma, to szanowni państwo, przystępujemy do realizacji porządku dziennego.

Bardzo proszę o przedstawienie informacji przedstawicieli Ministerstwa Edukacji i Nauki.

**Zastępca dyrektora Departamentu Programów Nauczania i Podręczników Ministerstwa Edukacji i Nauki Tomasz Kulasa:**

Dzień dobry. Witam pana przewodniczącego, witam państwa posłów, wszystkich gości. Dziękujemy za udzielenie głosu. Postaramy się krótko przedstawić najważniejsze informacje, jakie państwo otrzymaliście od nas w materiale. Zacznę od tego, że jeżeli chodzi o takie systemowe rozwiązania, to ustawa Prawo oświatowe obliguje dyrektora szkoły do opracowania corocznej diagnozy w zakresie występujących w środowisku szkolnym potrzeb rozwojowych uczniów, w tym czynników chroniących i czynników ryzyka. Jeżeli chodzi o zadania systemu oświaty, to jednym z zadań jest też upowszechnianie wśród dzieci i młodzieży wiedzy o cyberbezpieczeństwie oraz kształtowanie właściwych postaw wobec zagrożeń płynących z wykorzystywania nowoczesnych technologii.

Ponadto szkoły i placówki zapewniające uczniom dostęp do Internetu są obowiązane podejmować działania zabezpieczające uczniów przed dostępem do treści, które mogą stanowić zagrożenie dla ich prawidłowego rozwoju, w szczególności zainstalować i aktualizować oprogramowanie zabezpieczające. Tutaj w ramach tego działania, też dopowiem krótko, że jeżeli szkoła decyduje się na korzystanie z dostępu do Internetu w ramach Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej, to ten pakiet zabezpieczający otrzymuje wraz z tą podstawową usługą dostępu do Internetu. Jeżeli organ prowadzący decyduje się w swoim własnym zakresie zapewnić szkole dostęp do Internetu o przepustowości wymaganej ustawą, czyli minimalnej 100 Mb/s, to wtedy również te zabezpieczenia musi we własnym zakresie zorganizować.

Jeżeli chodzi o kształtowanie w uczniach umiejętności i właściwych postaw wobec ewentualnych zagrożeń związanych z korzystaniem z portali i mediów społecznościowych, to tutaj przede wszystkim główną rolę odgrywa edukacja informatyczna o rozwijaniu umiejętności cyfrowych w ramach podstawy programowej, właśnie przede wszystkim edukacja informatyczna w klasach I-III i informatyka w starszych klasach. Chciałbym zaznaczyć, że kształtowanie właściwych postaw i rozwijanie umiejętności cyfrowych jest też prowadzone nie tylko w ramach informatyki, ale też w ramach innych przedmiotów realizowanych w szkole. Szczegółowych treści dotyczących podstawy programowej związanych właśnie z rozwijaniem tych umiejętności już nie będę państwu przytaczał. Wspomnę tylko, że właśnie w tej nowej podstawie wdrażanej w 2017 r., kwestie związane z bezpieczeństwem i właściwym podejściem do tego co można znaleźć w Internecie zostały wzmocnione i wymienione wśród pięciu celów głównych podstawy programowej.

Możliwe jest również w szkołach uzupełnianie, za zgodą rodziców, realizowanych treści wychowawczych o nowe zagadnienia wynikające z pojawienia się w otoczeniu dziecka zmiany zjawisk istotnych dla jego bezpieczeństwa i harmonijnego rozwoju. Treści związane z takim bezpiecznym podejściem do treści internetowych są również związane w podstawie programowej kształcenia zawodowego. Również w kwalifikacjach rynkowych funkcjonujących w zintegrowanym systemie kwalifikacji te zagadnienia są obecne.

Jeżeli chodzi o rozwijanie umiejętności cyfrowych nauczycieli, które potem są wykorzystane w pracy z uczniami, to w każdym z realizowanych przez nas projektów na poziomie centralnym, te zagadnienia związane z bezpiecznym podejściem do wykorzystywania narzędzi cyfrowych i tego, co możemy znaleźć w Internecie jest zaakcentowane. To są przede wszystkim dwa duże projekty szkoleniowe, czyli „Lekcja: Enter" i projekt realizowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji wspierający nauczycieli w przygotowaniu do prowadzenia nauczania zdalnego.

Jeżeli chodzi o kwestie związane z dostępem do Internetu w ramach Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej, to już wspominałem, że zgodnie z przepisami to organ prowadzący ma zapewnić właściwy dostęp do Internetu i odpowiednio go zabezpieczyć. Jeżeli chce, może skorzystać z usługi OSE, jeżeli nie chce korzystać z usługi OSE, robi to we własnym zakresie. Projekt OSE nadal jest rozwijany, również w tym roku szkoły mogą do tego projektu przystępować i w jego ramach otrzymać dostęp do Internetu.

Jeżeli chodzi o udostępnianie nauczycielom i uczniom bezpiecznego środowiska nauczania i uczenia się, to Ministerstwo Edukacji i Nauki oferuje bezpłatną Zintegrowaną Platformę Edukacyjną, na której oprócz e-materiałów zarówno do kształcenia ogólnego, jak i zawodowego, czy dla uczniów ze specjalnymi potrzebami są funkcjonalności pozwalające nauczycielom prowadzić nauczanie właśnie w sposób zdalny czy wykorzystywać na zajęciach stacjonarnych. Platforma służy nie tylko do prowadzenia nauczania czy też uczenia się, ale również do doskonalenia nauczycieli, ponieważ za jej pomocą realizujemy m.in. projekt, którego operatorem jest Ośrodek Rozwoju Edukacji dotyczący właśnie wspierania nauczycieli, prowadzenia nauczania zdalnego.

Oprócz tego mamy jeszcze działania takie, wśród których wymienię poradnik „Bezpieczna szkoła. Zagrożenia i zalecane działania profilaktyczne w zakresie bezpieczeństwa fizycznego i cyfrowego uczniów". Poradnik jest dostępny na naszych stronach internetowych. Są też realizowane działania cykliczne, wśród których jest Dzień Bezpiecznego Internetu, czyli takie coroczne wydarzenie, w którym Ministerstwo Edukacji i Nauki też bierze udział, promujące właśnie odpowiednie zachowania w sieci. Również są to działa-

nia Naukowej i Akademickiej Sieci Komputerowej, czyli NASK-u, skierowane zarówno do nauczycieli, uczniów, jak i innych użytkowników sieci, w tym do rodziców, m.in. właśnie „Dyżurnet”, czyli projekt, w ramach którego obsługiwana jest linia telefoniczna i serwis internetowy, prowadzący działalność w okresie zgłaszania i analizy przypadków, dystrybucji i rozpowszechniania lub przesyłania treści właśnie zagrażających dzieciom i młodzieży. To takie w skrócie najważniejsze informacje. Jeżeli państwo mają jakieś pytania, to postaramy się odpowiedzieć. Dziękuję.

**Przewodniczący poseł Andrzej Kryj (PiS):**

Dziękuję bardzo. Szanowni państwo, wszyscy mamy przed sobą materiały, które są przygotowane, gdzie jest znacznie szerzej wskazana działalność Ministerstwa Edukacji i Nauki, ale także tych instytucji czy gremiów, które współpracują z ministerstwem. Otwieram dyskusję. Jeśli państwo będą zabierać głos, to w takiej kolejności, że najpierw państwo posłowie będą mogli zabrać głos, później zaproszeni goście.

Chciałbym rozpocząć od takiego stwierdzenia, które chyba wszyscy podzielamy, że Internet to jeden z tych wynalazków, który jest dobrodziejstwem dla wszystkich, ułatwia komunikację, ułatwia zdobywanie wiedzy, ale jednocześnie jak każdy wynalazek niesie ze sobą ogromne zagrożenia. Zagrożenia wynikające z tego, że w sieci jest mnóstwo treści, które niekoniecznie są przyjazne, bezpieczne dla uczniów, dla młodych ludzi i w ślad za tym mogą następować różne groźne sytuacje dla młodych ludzi. Sieć powoduje to, że pojawiają się bardzo szkodliwe, jak to się mówi, toksyczne relacje pomiędzy uczestnikami kontaktów w sieci. Pojawia się często hejt, pojawiają się różnego rodzaju zachowania, które uderzają w młodych ludzi. Jeśli do tego dołożymy możliwość korzystania z telefonii komórkowej, z wysyłania różnego rodzaju MMS-ów, SMS-ów, to zdajemy sobie sprawę, że efektem mogą być takie sytuacje, o których często słyszymy, że młody człowiek zaszczuty przez środowisko, w którym się znajduje, bo pojawiają się jakieś na jego temat fałszywe informacje, krążą różnego rodzaju zdjęcia bardziej realne czy też spreparowane, nawet staje w sytuacji, kiedy targa się na własne życie. Tym bardziej ważne jest, aby ci wszyscy, którzy mają wpływ na to, jak młodzi ludzie będą przygotowani do korzystania z Internetu, robili wszystko, aby takim sytuacjom zapobiec. Tyle mojego wstępu.

Proszę bardzo, oddaję głos, pan profesor Jacek Kurzępa. Bardzo proszę, panie pośle.

**Poseł Jacek Kurzępa (PiS):**

Serdecznie państwa witam. Panie przewodniczący, dziękuję za ten temat, pozwolę sobie na kilka słów refleksji. Zacznę od kwestii dotyczącej tego, że z punktu widzenia zjawisk społecznych, socjologicznych, osadzonych w naturze psychologii społecznej mamy do czynienia z bardzo wyraźną zmianą stylu życia w ogóle młodego pokolenia. Określamy dzisiaj to młode pokolenie jako cybertubylcy, dla których naturalnym habitusem jest po prostu sieć.

Jeszcze do niedawna, jako badacze zjawisk społecznych, próbowaliśmy mierzyć, na ile to funkcjonowanie w świecie alternatywnym, w świecie cybernetycznym jest w równowadze ze światem realnym. Myślę, że to nasze dojrzałych ludzi, dorosłych ludzi poszukiwanie tej równowagi wynika przede wszystkim z faktu, że to nasza młodość dokonywała się w zupełnie innej kulturowej i cywilizacyjnej dynamice i to my jesteśmy zaskoczeni faktem, że dzisiaj młodzi ludzie tak doskonale funkcjonują w cyberprzestrzeni i ten cyberhabitus dzisiaj wyznacza ich główne aktywności. Z tego wynikają pewne stylizacje ich współczesnego funkcjonowania, ich stylu bycia. Z jednej strony stylu bycia, który jest mocno osadzony w autokreacji, budowaniu wizerunku samego siebie na rzecz rozmaitych portali czy miejsc społecznościowych, na których wypada po prostu być, wypada się pokazywać i wchodzić w komunikację. Z drugiej strony zmienia to zupełnie, szanowni państwo, funkcjonowanie we wspólnotach, to nie są już wspólnoty realnego, bliskiego, fizycznego towarzyszenia sobie wzajemnie, ile społeczności sieciowe. Na ile one wypełniają i zaspokajają potrzeby egzystencjalno-bytowe, emocjonalne, psychiczne młodego człowieka, to jest m.in. pytanie badawcze, pytanie dla psychologów społecznych, pedagogów, socjologów, osób zajmujących się przestrzenią współczesnych mediów i komunikacji współczesnej. Ten szeroki pasaż, który państwu przedkładam jako kontynuację refleksji

pana przewodniczącego pokazuje, że z jednej strony, to co dla nas analityków czasami jawi się jako zagrażające i niepokojące, dla młodych jest po prostu codziennością.

Wobec powyższego chciałbym również zwrócić uwagę na to, że to co dla nas może wydawać się obrazoburcze, kłopotliwe i szkodliwe przez fakt np. nadmiaru nagości, nadmiaru ekspresji, używania języka używanego potocznie za język knajacki, prostacki, agresywny czy mający charakter swoistego hejtu, jest jakby nie było wpisujący się w pewną ogólną tendencję pewnych uproszczeń, naskórkowatości, powierzchowności, kontaktu, relacji, komunikacji. Wobec powyższego mnogość tego typu bodźców może prowadzić do tego, że odbiorca czy użytkownik będący w gąszczu tych rozmaitych komunikatów, które nam się wydają być bolesne, jest już wystarczająco wytrenowany i ma wystarczająco grubą skórę, że sobie daje z tym radę.

Jednak to takie, słuchajcie, refleksje, które czynię na początku, również jako owoc badań, które przecież od półtora roku prowadzę przy zdalnym nauczaniu i przy tym, co dzieje się w zachowaniu i postawach młodego człowieka ze względu na to osadzenie w cyberhabitusie, jako miejscu bezpiecznym, w sensie pandemicznym. Tylko tyle, że to miejsce bezpieczne w sensie pandemicznym ewokowało czy wyzwalało rozmaite napięcia, które teraz, po powrocie do tradycyjnego nauczania, zgodnie z zupełnie naturalną sekwencją obniżenia tej podwójnej gardy, która broniła nas przed niebezpieczeństwami zarazy powoduje, że ujawniają się pewne słabości młodego człowieka dotyczące m.in. tej ich emocjonalności, nadwrażliwości. W obawie przed tym, że w momencie kiedy teraz po powrocie do klasy staję przed tą klasą i wszystkie oczy są zwrócone na mnie, to mam pewne poczucie lęku, niepokoju. W momencie, kiedy kamerka włączona, najczęściej wyłączona powodowała pewne poczucie bezpieczeństwa. Dzisiaj, kiedy staję na proscenium w klasie itd. ten lęk we mnie wzbiera. Nie będę kontynuował tego wątku, bo jeszcze wielu innych mówców jest i pewnie będzie to uzupełniało.

Chciałbym przejść do drugiej kwestii, a mianowicie, pierwsza kwestia, to jest właśnie pokazanie zupełnie nowej sekwencji funkcjonowania młodego człowieka, dla którego świat internetowy jest cyberhabitusem i ma on dużo lepsze kompetencje, umiejętności funkcjonowania w nim niż nam się wydaje. Z drugiej strony, przez fakt, że to jest ich cyberhabitus, to pojawiają się sytuacje, w których może on czuć niepokój z zupełnie innego powodu, a mianowicie takiego, że ma ograniczenia technologiczne. Ujawniło się to również w czasie zdalnego nauczania. Nie chciałbym odnosić tego tylko do zdalnego nauczania, ale w ogóle do sytuacji, w której młody człowiek, będący jakby nie było w kontekście rówieśniczych relacji ze względu na ograniczenia technologiczne może być e-wykluczony, czyli jednocześnie wykluczony z kręgu komunikacji rówieśniczej.

Ograniczenie kompetencyjne, to ograniczenie kompetencyjne młodego człowieka wynika, i to jest takie … do tego wystąpienia państwa z ministerstwa, które związane jest z tym, że młody człowiek, przy tym humbugu i wielości informacji, nie potrafi jej selekcjonować, nie potrafi jej odbierać, co jest prawdą, co jest fałszem, co jest spekulacją, co jest manipulacją. Tutaj w tym zakresie wydaje się, że bardzo mocno warto pracować nad tym, żeby młodzi umieli oddzielić właśnie ten humbug informacyjny od tego co może być przydatne i użyteczne.

W efekcie pojawiały się również ograniczenia absorpcyjno-poznawcze, to znaczy, że masa percepcyjna mózgu i możliwości odbiorcze młodego człowieka są oczywiście ograniczone. W momencie, kiedy jego osobisty komputer, czyli jego świadomość jest już przepełniona, odrzuca informacje, nie przyjmuje ich. Kiedy na co dzień funkcjonuje nieustannie w sieci, to następuje zaburzenie czasu zabawy i czasu pracy, dla młodego człowieka czas pracy to czas pobierania nauki. W momencie, kiedy te dwie w rzeczywistości stale są na wysokim potencjale odbioru, to on po prostu się wyłącza. Prawda? Nie przyjmuje i to jest ten element pewnego zagrożenia.

Ostatni wątek, który wynika z dokumentu, który państwo nam przedłożyliście. Na trzeciej stronie od końca jest informacja mówiąca o dorobku ORE i o całej gamie działań i rzeczy, które ORE przygotowuje. Chciałbym to docenić i doceniam to, gdyż jedną z rzeczy, która dla nas, szanowni państwo, dzisiaj jest bezcenna, to jest próba trafnego zdiagnozowania, co jest autentycznym zagrożeniem, które doświadcza młody człowiek, a co jest naszą uzurpacją dorosłych ludzi, którym się wydaje, że to jest zagrożenie.

Podsumowując zatem, chciałbym wysokiej podkomisji – uczestniczącym w niej osobom zwrócić uwagę na to, że doświadczenie funkcjonowania dorosłych zarówno w sytuacji edukacyjnej, jak i w sytuacji społecznej odległe o 30 lat, ale również funkcjonowania młodych ludzi, którzy tu są, którzy maja dystans np. 10 lat – to ta dynamika zmiany sytuacji kulturowej i cywilizacyjnej powoduje, że musimy nieustannie rozumieć, próbować zrozumieć ten świat, w jakim funkcjonujemy, żeby zbyt dydaktycznie nie podchodzić do tego, co wydaje nam się problemem młodego człowieka, a dla nich tym problemem nie jest.

Rozumiem oczywiście naszą świadomość wychowawców, nauczycieli i pedagogów i troskę o bezpieczeństwo młodego człowieka. Jednocześnie chciałbym uszanować rozsądek samego młodego człowieka, który lepiej rozumie sieć niż ja i potrafi w niej lepiej się poruszać niż ja. Dziękuję bardzo.

**Przewodniczący poseł Andrzej Kryj (PiS):**

Dziękuję bardzo. Proszę bardzo, zapraszam kolejne osoby do ewentualnego wzięcia udziału w dyskusji. Jeśli państwo posłowie nie są w tym momencie zainteresowani, to możemy… Tak?

**Poseł Kinga Gajewska (KO):**

Dopiero później możemy…

**Przewodniczący poseł Andrzej Kryj (PiS):**

Właśnie, to oddajemy głos naszym gościom. Proszę bardzo.

Zaraz, przepraszam bardzo, bo tutaj jeszcze przedstawiciel ministerstwa.

**Zastępca dyrektora Departamentu Programów Nauczania i Podręczników MEiN Tomasz Kulasa:**

Może poczekamy w takim razie.

**Przewodniczący poseł Andrzej Kryj (PiS):**

Najlepiej by było, może będą jakieś pytania, panie dyrektorze, to oddajmy głos naszym gościom. Proszę się przedstawić, ale domyślam się, że to państwo prezentujący Partię Zieloni, chyba. Tak? Proszę bardzo.

**Laura Kwoczała przedstawicielka Partii Zieloni:**

Tak. Dziękuję bardzo za oddanie głosu. Szanowni państwo, mam pytanie dotyczące przeciwdziałania hejtowi, mianowicie na stopie mediów społecznościowych. Ponieważ jest to cały czas dosyć paląca kwestia. Widzimy, że ogromna ilość młodych ludzi korzysta z coraz to nowych kanałów, tak jak: TikTok, Instagram czy też Facebook. Cały czas jednak mam wrażenie, że te osoby często mają problem ze zwróceniem się po prostu o pomoc, kiedy są atakowane i krytykowane. Dlatego dziękuję za zwrócenie uwagi na te kwestie.

Chciałabym zapytać, czy są planowane jakieś działania, aby ci młodzi ludzie mogli zgłaszać takie problemy w swoich szkołach czy też mieć po prostu możliwość zgłoszenia tego poprzez jakiś formularz internetowy? Będę wdzięczna za odpowiedź. Dziękuję raz jeszcze za udzielenie głosu.

**Przewodniczący poseł Andrzej Kryj (PiS):**

Dziękuję bardzo. Czy ktoś w tej chwili… Bardzo proszę.

**Poseł Kinga Gajewska (KO):**

Dziękuję serdecznie, panie przewodniczący, mam tylko krótkie pytanie, czy jest monitorowana sytuacja dotycząca cyberprzemocy w szkołach? Z tego co pamiętam, w 2017 r. bądź 2016 r. Najwyższa Izba Kontroli kontrolowała tę sytuację i jednym z zarzutów było to, że Ministerstwo Edukacji Narodowej nie jest w stanie bądź nie kontroluje właśnie skali tego zjawiska, przez co bardzo trudno jest przygotować jakieś programy naprawcze. Będę bardzo wdzięczna za odpowiedź.

**Przewodniczący poseł Andrzej Kryj (PiS):**

Bardzo proszę.

**Zastępca dyrektora Departamentu Programów Nauczania i Podręczników MEiN Tomasz Kulasa:**

Dziękuję. Może od początku. Zaczynając od wypowiedzi pana posła à propos trudności młodych ludzi w selekcjonowaniu informacji, jakie do nich docierają, to właśnie zgadzamy się z tym, że jest to wyzwanie. W ramach działań związanych z realizacją podstawy programowej m.in. właśnie staramy się, aby młodzi ludzie już na tych zajęciach obowiązkowych, które mają, uczyli się odróżniać wartościowe informacje od tych mniej wartościowych i umieli takim krytycznym okiem spojrzeć na te treści, które do nich docierają. Tutaj też ten okres pandemii, raporty, analizy, do których mieliśmy dostęp, właśnie pokazują, że z jednej strony właśnie młodzi ludzie mają dostęp, to znaczy mają te umiejętności związane z posługiwaniem się mediami społecznymi dość rozwinięte. Natomiast brakuje im umiejętności cyfrowych związanych chociażby z takimi podstawowymi kwestiami jak: wysłanie maila, odebranie załącznika, otworzenie załącznika. Czyli tutaj ten rozwój też nie jest taki właśnie równomierny.

Jeżeli chodzi o działania podejmowane przez chociażby podległe nam jednostki, tutaj pan poseł wspomniał o działalności Ośrodka Rozwoju Edukacji – toteż myślę, że w pierwszej części mojego wystąpienia zapomniałem dodać informację o tym, że takie poradniki i informacje realizuje też Naukowa Akademicka Sieć Komputerowa, m.in. w ramach kampanii „Nie zgub dziecka w sieci". Jednym z takich głównych elementów jest seria poradników dla rodziców, która została wydana i jest dostępna dla wszystkich, to są m. in. takie tytuły jak: „Cyberprzemoc. Włącz blokadę na nękanie", „FOMO i nadużywanie nowych technologii", „Sexting i nagie zdjęcia. Twoje dziecko i ryzykowne zachowania online", „Sharenting i wizerunek dziecka w sieci", „Szkodliwe treści w Internecie. Nie akceptuję, reaguję!", „Nastolatki i gry cyfrowe".

Oprócz tego jeżeli chodzi właśnie o reagowanie na chociażby hejt, jak zrozumiałem z tego, jak państwo się wypowiadali na początku, to już na poziomie szkoły zarówno dyrektor, jak i nauczyciele mają narzędzia do tego, żeby takie informacje od dzieci czy od młodych ludzi pozyskiwać i odpowiednio na nie reagować, opracowując chociażby odpowiednie programy, które już mogą być realizowane na poziomie szkoły. Natomiast jeżeli młody człowiek nie chce tych informacji poruszać na terenie szkoły, to ma dostęp chociażby do pomocy telefonicznej online, tutaj już wspomniałem o Dyżurnecie czy również projekcie Safer Internet, w ramach którego młodzi ludzie mogą się zgłaszać i tam uzyskiwać pomoc.

**Przewodniczący poseł Andrzej Kryj (PiS):**

Dziękuję. Będę miał jeszcze jedno pytanie, mianowicie w 2018 r. ówczesne Ministerstwo Cyfryzacji i właśnie NASK wydały taki materiał, który nazywał się „Standard bezpieczeństw online placówek oświatowych" właśnie w kontekście korzystania z Internetu, z mediów społecznościowych. Czy państwo dysponują wiedzą, jak te standardy są przestrzegane właśnie w placówkach oświatowych?

**Zastępca dyrektora Departamentu Programów Nauczania i Podręczników MEiN Tomasz Kulasa:**

Takich danych, na jakim poziomie te standardy są realizowane, nie zbieraliśmy. Natomiast jak gdyby rozwinięciem tego działania jest właśnie projekt m.in. Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej, gdzie te standardy bezpieczeństwa związane z drugim podejściem chociażby do dostępu do Internetu są zapewnione w ramach samej usługi korzystania z Internetu.

**Przewodniczący poseł Andrzej Kryj (PiS):**

Dziękuję bardzo. Proszę bardzo pani poseł.

**Poseł Kinga Gajewska (KO):**

Jeszcze mam pytanie dotyczące kuratoriów oświaty, czy ministerstwo zleciło kuratoriom do realizacji zadania właśnie w zakresie zapobiegania i przeciwdziałania cyberprzemocy wśród uczniów?

**Zastępca dyrektora Departamentu Programów Nauczania i Podręczników MEiN Tomasz Kulasa:**

Powiem tak. Każdego roku w ramach podstawowych kierunków realizacji polityki oświatowej państwa jest działanie związane właśnie z bezpieczeństwem dzieci i młodzieży w sieci, jak gdyby z tych podstawowych kierunków realizacji polityki oświatowej wypływają. To znaczy jest takie wskazanie dla kuratorów i placówek doskonalenia, na jakich obszarach powinni swoją działalność w danym roku szkolnym skupić.

**Poseł Kinga Gajewska (KO):**

Mogę?

**Przewodniczący poseł Andrzej Kryj (PiS):**

Tak, bardzo proszę.

**Poseł Kinga Gajewska (KO):**

Nie wiem, czy uzyskałam czy może nie usłyszałam tej odpowiedzi związanej z poprzednim pytaniem. Nie ma prowadzonego żadnego takiego raportu, czy raportów corocznych, ile osób, ilu uczniów, ilu nauczycieli zostało dotkniętych cyberprzemocą – liczbowo. Czy kurator po prostu to liczy?

**Zastępca dyrektora Departamentu Programów Nauczania i Podręczników MEiN Tomasz Kulasa:**

Może zacznę od tego, że przepisy prawa nie pozwalają nam na zbieranie takich danych w ramach systemów, którymi zarządzamy, więc dane tego typu nie są raportowane.

**Przewodniczący poseł Andrzej Kryj (PiS):**

Bardzo proszę, pani poseł.

**Poseł Kinga Gajewska (KO):**

Czyli w takim razie, co dokładnie zostało zrobione, oprócz tych, powiedzmy, wytycznych od 2017 r., kiedy ujawnił się raport Najwyższej Izby Kontroli, wskazujący na konkretne zaniechania Ministerstwa Edukacji Narodowej, czy właśnie oprócz tych wskazań?

**Zastępca dyrektora Departamentu Programów Nauczania i Podręczników MEiN Tomasz Kulasa:**

Od razu się przyznam, pani poseł, że nie znam szczegółów wytycznych tego raportu NIK-u, ale przekażę to moim kolegom i koleżankom z ministerstwa i przygotujemy taką odpowiedź, jeżeli pani poseł sobie życzy.

**Poseł Kinga Gajewska (KO):**

Będę niezwykle wdzięczna. Rozumiem, że to jest jedyny temat dzisiejszego posiedzenia?

**Przewodniczący poseł Andrzej Kryj (PiS):**

Tak, oczywiście, jest to jedyny temat dzisiejszej podkomisji. Myślę, że nie tylko pani poseł, ale wszyscy z chęcią zapoznamy się z takim materiałem uszczegóławiającym te sprawy. Będziemy wdzięczni, jeżeli ministerstwo nam przygotuje tego typu informacje do wiadomości wszystkich posłów.

**Poseł Kinga Gajewska (KO):**

Właśnie chciałam przytoczyć kilka rzeczy, które pozwoliłam sobie znaleźć w tym raporcie, jest ich dosłownie kilka, więc może…

**Przewodniczący poseł Andrzej Kryj (PiS):**

Bardzo proszę, pani poseł, mamy jeszcze czas.

**Poseł Kinga Gajewska (KO):**

„Minister Edukacji Narodowej i Minister Cyfryzacji nie dysponowali wiarygodnymi danymi dotyczącymi skali zjawiska cyberprzemocy” – czyli tutaj nawiązanie do mojego pierwszego pytania. W MEN nie identyfikowano zagrożenia związanego z cyberprzemocą, opierano się tylko i wyłącznie na ogólnodostępnych badaniach robionych przez różnego rodzaju NGOs-y. Ministerstwo Edukacji nie koordynowało działań w zakresie zapobiegania, przeciwdziałania cyberprzemocy. Kolejne: „Ministerstwo nie opracowało

wytycznych m.in. dla szkół dotyczących cyberprzemocy" itd. … każda szkoła miała indywidualny tok postępowania w tych kwestiach.

Kolejna prośba czy uwaga NIK-u „Minister Edukacji Narodowej nie upowszechnił we właściwy sposób dobrych praktyk wypracowanych na zlecenie Ministerstwa Cyfryzacji na temat sposobu postępowania przez szkoły w przypadku ujawnienia zdarzeń o charakterze cyberprzemocy. W konsekwencji każda spośród kontrolowanych szkół we własnym zakresie opracowała odpowiednie zasady postępowania". Kolejne: „Minister Edukacji Narodowej nie zlecał kuratorom oświaty realizacji zadań w zakresie zapobiegania i przeciwdziałania cyberprzemocy. Kuratoria oświaty nie dostrzegały problemu cyberprzemocy w szkołach, nie prowadziły żadnych działań monitorujących w tym zakresie". Dalej to już jest w kwestii działalności Policji, ale jeśli chodzi o same działania ministerstwa, to tych zarzutów było dużo i oczekiwałabym, że właśnie od 2017 r. było całkiem sporo czasu, żeby jakieś właśnie tam działania wprowadzić. Dziękuję.

**Przewodniczący poseł Andrzej Kryj (PiS):**

Bardzo proszę.

**Zastępca dyrektora Departamentu Programów Nauczania i Podręczników MEiN Tomasz Kulasa:**

Dziękuję. Poradnik, który jest dostępny m.in. na naszych stronach internetowych „Bezpieczna szkoła. Zagrożenia i zalecane działania profilaktyczne w zakresie bezpieczeństwa fizycznego i cyfrowego uczniów", to jest właśnie takie kompendium wiedzy na temat rozpoznawania sytuacji zagrożeń, reagowania na nie. Poradnik przeznaczony jest właśnie dla dyrektorów szkół, nauczycieli, rodziców i uczniów. Obejmuje również zagadnienia związane z profilaktyką, ale również w tym poradniku są opracowane i wskazane procedury postępowania w sytuacji wystąpienia konkretnego zagrożenia. Poradnik już jest dostępny dla każdego jak najbardziej do pobrania. Został już raz zaktualizowany, prawdopodobnie po przejrzeniu go, jeśli uznamy, że jest potrzeba kolejnej aktualizacji, to ją zrobimy. Poradnik został wypracowany nie tylko przez nas, ale również we współpracy z innymi podmiotami m.in. zwłaszcza właśnie z Ministerstwem Cyfryzacji, czy teraz już KPRM-em, i NASK-iem. Czyli odpowiedzią na wskazania NIK-u, to jest właśnie m.in. ten raport.

Co do działań zlecanych kuratorom, to tak jak już mówiłem, właśnie zapisy w „Podstawowych kierunkach realizacji polityki oświatowej państwa" wskazujące na to, aby podejmować działanie w zakresie bezpieczeństwa w sieci, by były realizowane również przez kuratorów.

Zbieraliśmy szacunkowo informacje, podam tylko przykład, że w ramach różnego rodzaju podnoszenia umiejętności nauczycieli w zakresie cyfrowym szacunkowo zostało przeszkolonych ponad 580 tys. nauczycieli. Oprócz tego poprzez naszych koordynatorów do spraw innowacji w edukacji również prowadzimy działania na poziomie regularnym związane m.in. z bezpieczeństwem w sieci. Jest to również promowanie różnego rodzaju akcji i działań chociażby związanych z bezpieczeństwem w sieci poprzez nasze strony internetowe, czy poprzez bezpośredni kontakt e-mailowy do dyrektorów szkół czy organów prowadzących. Oprócz tego właśnie wprowadzono przepisy obligujące od 1 września 2019 r. dyrektora szkoły do opracowania corocznej diagnozy w zakresie – występujących na terenie szkoły – potrzeb rozwojowych uczniów, w tym czynników chroniących i czynników ryzyka. Ważnym obszarem tej diagnozy właśnie jest problem agresji i przemocy oraz innych zagrożeń wynikających w cyberprzestrzeni i m.in. wnioski z tej diagnozy powinny znaleźć wyraz w działaniu ujętym w programie wychowawczo-profilaktycznym szkoły, skierowanym do uczniów, rodziców i nauczycieli.

**Przewodniczący poseł Andrzej Kryj (PiS):**

Dziękuję bardzo. Panie profesorze, powiem tylko jedno zdanie. Wydaje mi się, że właśnie poradnik, o którym wspomniałem, „Standard bezpieczeństwa placówek oświatowych", on też wychodzi naprzeciw tym oczekiwaniom już postępowania praktycznego w pewnych sytuacjach, bo tam jeden dział właśnie mówi, jak reagować w przypadku wystąpienia cyberproblemów. Gdzie mówi się o tym, jak ustalać okoliczności zdarzenia, jak identyfikować sprawców, jak monitorować tę sytuację, a także omówione są właśnie te

procedury interwencyjne w sytuacji, kiedy mamy do czynienia z cyberprzemocą, z niebezpiecznymi kontaktami online, nielegalnymi i szkodliwymi treściami, sekstingiem czy innymi takimi zjawiskami. Tylko właśnie mówię, byliśmy ciekawi, jak te procedury w praktyce są stosowane i czy mamy wiedzę, ile takich sytuacji miało miejsce. Myślę, że państwo nam spróbują to w jakiś sposób uzupełnić. Natomiast teraz oddaję głos panu posłowi Kurzępie.

**Poseł Jacek Kurzępa (PiS):**

Dziękuję bardzo pani wiceprzewodniczącej, pani poseł Kindze, za to pytanie, bo rzeczywiście odpowiedź niewystarczająco wybrzmiała w czasie naszego posiedzenia. Pan przewodniczący też potwierdza, że to oczekiwanie co do konkretów byłoby uzasadnione.

Natomiast pozwolę sobie odnieść się do pytania pani poseł Kingi Gajewskiej jako praktyk, bo tak się składa, że na moim terenie ziemi lubuskiej, we współpracy z panią kurator Ewą Rawą, to zadanie, które zostało wyznaczone przez NIK, a było wspierane przez ministerstwo poprzez całą gamę ofert ORE i cyklów webinariów, szkoleń, broszur, które informują o cyberzagrożeniach i cyberuzależnieniach, na ziemi lubuskiej realizowaliśmy. Z tego co wiem, bo też miałem szansę uczestniczyć w tego typu wydarzeniach w kuratorium województwa śląskiego, współpracując z regionalnym ośrodkiem Metis w Katowicach, to chciałbym państwu powiedzieć, że zadania, które NIK, powiedziałbym, wyznaczył ministerstwu, one w latach 2019–2020 były praktycznie realizowane.

Przywołam tutaj chociażby takie dwa elementy, które były dość istotne i zaskakujące dla środowiska nauczycielskiego, gdyż ujawniały one w pewien sposób niewiedzę i ignorancję nauczycieli w odniesieniu do takich zjawisk jak seksting albo stalking. Są to m.in. mechanizmy zachowań przemocowych stosowanych nie tylko w stosunku rówieśniczym, ale również w stosunku do osób dorosłych. Niefrasobliwość młodego człowieka, który ujawnia na Facebooku czy na rozmaitych Instagramach, czy na TikTokach swój wizerunek, który potem jest konfigurowany w kompromitujących sekwencjach dotyczących zachowań intymnych, co nie było intencją autora zdjęcia czy bohatera zdjęcia, a został on wkonfigurowany czy wpleciony w tego typu sekwencje, to są to zachowania dość często niestety trywializowane. Młody człowiek nie zdaje sobie sprawy z zagrożenia tego typu zjawiskiem.

Wobec powyższego, to był też element debaty z nauczycielami, szanowni państwo, dotyczący tego, czy mają prawo wkraczać w tak intymną sferę życia swoich podopiecznych, w prywatne jakby nie było profile w sieci. Bardzo ciekawa dyskusja. Pozostawiam ją w tej chwili również jako niedopowiedzianą. Gdyż drugi element, to jest element, który w ostatnim czasie bardzo mocno zaznaczył się w czasie doświadczenia pandemicznego. Mianowicie, niekiedy zarzuty ze strony rodziców wobec nauczycieli i również uczniów wobec nauczycieli, że poprzez nieustanne moderowanie czy mobilizowanie ich chociażby za pomocą e-dziennika, czy rozmaitych innych komunikatorów, które miałyby pobudzić ucznia czy rodziców do tego, żeby dziecko zaktywizowało się w czasie zdalnego nauczania, żeby ujawniło swoją obecność albo też, żeby zweryfikować, czy dziecko jest faktycznie aktywne w czasie procesu dydaktycznego, bo jest zameldowane jako obecne. Nie możemy tego zweryfikować, bo kamerka jest wyłączona, wobec powyższego stosujemy rozmaite inne metody, żeby sprawdzić i zweryfikować tę obecność, czasami było to interpretowane jako działanie o charakterze stalkingowym. I odwrotnie, nauczyciele, szanowni państwo, mieli bardzo często też takie, powiedziałbym, zakleszczenie w takim imadle nadmiernego bodźcowania ze strony rodziców, którzy nieustannie oczekiwali, żądali, bombardowali poprzez rozmaite komunikatory potrzeby, żeby nauczyciel wykazał się jakąś aktywnością bądź coś zrobił na rzecz dziecka.

Zatem chciałbym powiedzieć, że te zjawiska mają charakter takiego miecza obosiecznego. Z jednej strony mogą dotykać młodego, jak i z drugiej strony, w teatrze życia szkolnego niekiedy dotykają dorosłych np. nauczycieli. Czyli to są te elementy, które wynikały m.in. z raportu NIK-owskiego, uwrażliwiały środowisko edukatorów, pedagogów, kuratorów i nadzoru pedagogicznego również w kategoriach włączania się do tego procesu troski o neutralizowanie zachowań przemocowych w różnym charakterze w sieci, ze strony jednostek samorządu terytorialnego. Chciałbym też pochwalić samorządy

na ziemi lubuskiej, które włączały się bardzo aktywnie w proces wspierania nauczycieli, edukowania nauczycieli, nabywania przez nich kompetencji i umiejętności rozpoznawania zjawisk przemocowych i neutralizowania tych zjawisk.

Ostatni akapit, on jest bardzo ważny, szanowni państwo, ze względu na doświadczenie śląskie. Oto przed pół rokiem z Regionalnym Ośrodkiem Metodycznym w Katowicach podjęliśmy z Młodzieżowym Sejmikiem Województwa Śląskiego inicjatywę nazwaną „Młodzi Młodym", polegającą na tym, że oto młodzi mają wspierać swoich rówieśników, mają być wzorotwórczy, mają być również, powiedziałbym, takim środowiskiem modelowania zachowań rówieśniczych, które mają być alternatywą wobec zachowań przemocowych, hejtu rówieśniczego, agresji albo rozmaitych innych zachowań mających charakter naganny w sieci. Chciałbym podziękować zarówno regionalnemu ośrodkowi metodycznemu w Katowicach, pani Magdalenie Wieczorek, pani Bożenie Buckiej, dyrektorce tego ośrodka, że odważyły się zaprosić środowisko młodzieżowe, Młodzieżowy Sejmik Śląski do tego, żeby wzięli oni współodpowiedzialność za proces modelowania zachowań rówieśniczych i wspierania młodych w przeciwdziałaniu rozmaitym zjawiskom przemocowym w sieci. Dziękuję bardzo.

**Przewodniczący poseł Andrzej Kryj (PiS):**

Dziękuję bardzo. Szanowni państwo, czy ktoś chciałby jeszcze zabrać głos? Jeśli nie ma chętnych, to chciałbym bardzo serdecznie podziękować państwu posłom za aktywny udział w posiedzeniu, pani przewodniczącej Gajewskiej, panu posłowi Kurzępie, naszym gościom, którzy byli i także aktywnie brali udział, i przedstawicielom ministerstwa za te informacje, które w formie pisemnej i tu ustnie nam przekazali. Myślimy, że z pewnymi informacjami, o które prosiła pani przewodnicząca, a także i my wszyscy, zostaniemy jeszcze zapoznani w formie pisemnej.

Stwierdzam, że porządek dzienny dzisiejszego posiedzenia został wyczerpany. Dziękuję państwu. Zamykam posiedzenie podkomisji.